

Pisateljico Natašo Konc Lorenzutti privlačijo zgodbe močnih žensk, ki sledijo svojim načelom in so resnicoljubne. Že pred dvajsetimi leti, ko je še poučevala na umetniški gimnaziji v Novi Gorici, jo je pritegnila poezija Lili Novy. Začela je raziskovati pesnično življenje, tudi poglavja, o katerih življenjepisje molči. Sled jo je sčasoma pripeljala do kiparke Lize Hribar, ki jo je Lili Novy do usodnega zgodovinskega trenutka spremljala s prijateljsko, skoraj materinsko ljubeznijo, saj je bila kiparka mlajša od nje. Posvetila ji je tri pesmi, ki nikoli niso bile objavljene, v materini zapuščini jih je ohranila Angelika, Lizina hči. Pisateljica je tako po spletu nenavadnih okoliščin odkrila še eno veliko zgodbo, ki je klicala k literarni oživitvi.

Tekst: DARJA ROGELJ

Foto: MATEJA JORDOVIČ POTOČNIK

Nataša Konc Lorenzutti, sicer tudi mladinska pisateljica, je na intervju prihitala z enega svojih literarnih nastopov za otroke. Igralka, ki je gledališče zamenjala za književnost, gorenjsko vas pa za primorsko, ne skriva navdušenja nad zgodbami, ki se pojavljajo vsenaokrog in ji hodijo na pot ter iz stvarnosti kličejo k literarnim upodobitvam. Ker ima pet otrok, zdaj so stari od 16 do 30 let, je kot mlada mamica najprej začela ustvarjati za najmlajše. Njenih mladinskih del se je nabralo 23. Roman z naslovom Vse je postalo plamen, ki je izšel pri Slovenski matici, pa je njen sedmi knjižni naslov za odrasle. V njem spremljamo življenje kiparke Lize Hribar (1913–1996). Kar

O kiparki
Lizi Hribar v
romanu Nataše
Konc Lorenzutti

Ženska je ognjišče, ki ohranja dom

Roman Vse je postalo plamen opisuje življenje akademske slikarke Lize Hribar, prinaša tudi vpogled v meščansko življenje pred vojno in kaj se je z Lizinimi prijatelji dogajalo po vojni

ga dela drugačnega, so pisateljicini spominski utrinki, uvodne refleksije na začetku vsakega poglavja, s katerimi vstopa v zgodbo kot opazovalka življenja, ki se je večinoma odvijalo pred njenim rojstvom. Del tega obdobja, ko je kiparka še živel, pisateljica pa tudi že, imenuje presečni čas in ga skuša naslikati s svojim takratnim otroškim pogledom.

Zgodba se začne s srečanjem med Lili in Lizo na Tromostovju po tistem, ko je bila Liza izpuščena iz zapor, v poznem poletju 1947. Njuno prijateljstvo je bilo na težki preizkušnji. Druženje s političnimi izobčenci je bilo namreč nevarno za vsakogar. Lizin mož Zoran Hribar, čigar bratje so do konca vojne upravljali tovarni Pletenina in Šumi, je bil, ker se je družil z ljubljanskimi liberalnimi izobraženci, ki so želeli osnovati politično opozicijo za vzpostavitev demokracije v povojni represiji, obsojen v tako imenovanem Nagodetovem procesu in zaprt. Liza, ki je tudi sama tri mesece preživela v preiskovalnem zaporu in mesec dni na prisilnem delu, je šest let sama, v kulturni in družbeni odrinjenosti, skrbela za tri otroke.

Če hočeš preteklost zaključiti, jo moraš odpreti. Pisateljica se ne boji težkih zgodb iz preteklosti. O ukradenih otrocih med vojno in pojavu izkoreninjenosti v vseh zgodovinskih obdobjih, tudi v današnjem, je pisala v dveh romanih: *Beseda*, ki je nimam (Miš založba, 2021) in *Senca brez človeka* (Slovenska matica, 2023). Z režiserko Majjo Weiss je napisala tudi scenarij za dokumentarni film *Zajeti* v izviri – slovenski otroci Lebensborna (Bela film, 2023). »Zgodovina me je začela zanimati šele v zrelih letih, ko sem spoznavala, da za mnoga poglavja in dogodke v dvajsetem stoletju sploh še nisem slišala. To, kar smo poslušali v šoli, je bilo strašno dolgočasno,« razlaga.

Po človeški plati jo je pretreslo tudi, da so določene teme potonile v prisilno tišino. »Če hočeš preteklost zaključiti, jo moraš odpreti,« poudarja. »Edini način, da boleče zgodbe presežemo, je pripovedovanje, ki se bralca ali poslušalca dotakne v vživetjem, najsi bo to v literaturi, filmu, uprizoritvenih ali likovnih stvaritvah – tako zgodbe postanejo nadideološke, njihova bolečina se pretvarja v očiščenje in osmišljanje, v tem je svojevrstna lepota.« Poudarja, da ljudje, ne kot posamezniki ne kot skupnost, ne moremo živeti brez napak, brez

tega, da prizadenemo, ranimo druge in sebe, a pomembno je, da se soočamo s posledicami svojih ravnanj, jih poskušamo popraviti, se opravičiti, odpustiti, v družini ali družbi. »V leposlovju lahko prikazem širšo sliko: kaj se je ob vsem slabem zgodilo dobrega, kako človečnost premaguje zlo in kako se tam, kjer je človek najbolj udaril svojega bližnjega, rojeva največ solidarnosti. Iz najhujših preizkušenj so izšli predvsem tisti, ki so v svoj samohranitveni nagon vključili še skrb za druge. To vidimo tudi v današnjih vojnah. Kako ljudje vsako jutro vstanejo iz ruševin, rešujejo, pokopavajo, jočejo in prepevajo, slavijo življenje, se ne vdajo, kako neka mati v Gazi sredi uničenja iz prgišča semen vzgoji zelenjavo, da otrokom lahko skuha nekaj hranljivega.«

Lizine jaslice v Kropi postavljajo od leta 1947. Tudi zgodba o kiparki Lizi Hribar, ki je pred vojno končala šolanje na Dunajski ženski akademiji, je po eni strani polna bolečine in trpljenja, po dru-

»Iz najhujših preizkušenj so izšli predvsem tisti, ki so v svoj samohranitveni nagon vključili še skrb za druge. To vidimo tudi v današnjih vojnah.«

gi pa prinaša vero v ljubezen in spoznanje, kaj vse lahko človek premeta in preseže. »Ženska je ognjišče,« pravi Nataša, »in če preživi, ohrani dom.« Ko je Liza ostala sama z otroki, brez službe in javnih naročil, izvržena iz kulturnega in družbenega življenja, je veliko njenih znancev vedelo, da je v stiski, zato so pri njej naročali keramične izdelke: od angelčkov, nebesnih znamenj, brošk do svetilk in drugih dekorativnih predmetov. Jeseni 1947, takoj po tem, ko je bila izpuščena, jo je obiskal kovaški mojster Joža Bertoncelj z nečakinjo Vero Jelenc. Prišla sta ji povedat, da so ljudje v Kropi zbrali denar, ker želijo pri njej naročiti jaslice iz žgane gline za njihovo romarsko cerkvico, imenovano Kapelca. Liza je šla za dober mesec delat k pečarskemu mojstru v Ljubno na Gorenjskem. Otroke je morala spet pustiti materi in gospodinjski pomočnici, a drugače

Lizine jaslice iz Kropi na božični znakmi

ni mogla preživeti. Njene jaslice, v katerih so pastirji upodobljeni kot kroparski kovači in pojoči koledniki, še vedno postavljajo. Leta 1997, že po Lizini smrti, so bile izbrane kot motiv za slovensko božično znamko.

Ti moj ljubi parazol. Da je Liza Hribar lahko postala književni lik, je od pisateljice zahtevalo veliko iskanja, prebiranja arhivskega in

knjižnega gradiva ter pogovorov s potomci nekdanjega meščanstva, da je spoznala čas po vojni v vseh razsežnostih. Pri ustvarjanju likov in prizorov ji pomaga tudi igralska izkušnja, trening vživetja v druge iz obdobja, ko je študirala igro in delala v gledališču. Da je dobila občutek in je lahko opisala, kako je Liza ustvarjala z glino, se je pridružila skupini keramičark. Veliko časa je preživela z Angeliko Hribar, ta jo je zalagala s pismi, dnevniki, fotografijami ter s pripovedovanjem zgodb iz svojega otroštva in mladosti. Za pisateljico je prevedla mamina pisma in dnevnik iz nemščine, skupaj sta odpotovali na Dunaj k Angelikini starejši sestri Moniki, da je Nataša lahko oblikovala poglavja o Lizinih študijskih letih. In Lili Novy? Najprej je bila prijateljica Lizine matere, akademske slikarke Elze Kastl Obereigner, nato je postala tudi Lizina prijateljica in učiteljica ter mlado umetnico uvedla v ljubljansko kulturno družbo. V pesmi *Ti moj ljubi parazol* izreka Lizi večno zaveznitvo. Roman *Vse* je postalo plamen je torej tudi zgodba o njunem prijateljstvu. Naslov romana je verz iz pesmi Lili Novy z naslovom *Ogenj*, iz zbirke *Oboki*, ki je izšla po pesnični smrti. ■

KAJ VAM PRINAŠA POLETJE?

VELIKA POLETNA ASTROLOŠKA NAPOVED

horoskop

ŽE V PRODAJI!

Čas prebujenja, resnice in pogumnih odločitev

Spoznajte najnevarnejše pogoje za uspeh

Dober tek ni naključje, temveč izbira

2 PSIHOLŠKA TESTA

KITAJSKI HOROSKOP POPOLN VODNIK PO LAUREZENSKEM

Naročnil: oglaševalski salon d. o. o., Vevška cesta 62, 1260 Ljubljana Polje